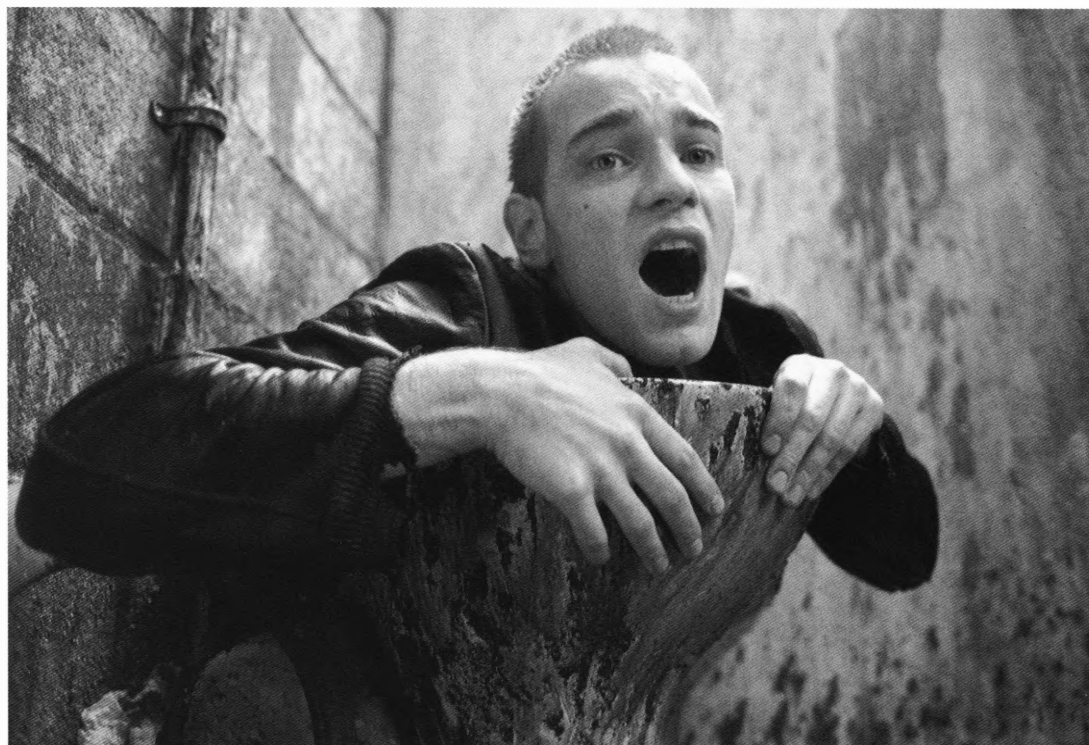

Suset fra Skotland

"Still thou art blest, compared wi' me!
The present only thoucheth thee:
But och! I backward cast my e'e
On prospects drear!
An' forward, tho' I canna see,
I guess an' fear!"

Robert Burns 1786

Der er visse ting, man bare ikke kan tillade sig at gøre sig lystig over. En af dem er unge mennesker, der går til grunde i stofmisbrug og deraf følgende kriminalitet og sygdom. Selv ikke de værste kynikere ville drømme om at lave vittigheder på disse menneskers bekostning. Og dog er det lige præcis, hvad folkene bag filmen 'Shallow Grave' har gjort i 'Trainspotting'. Og tabuoverskridelsen repræsenterer faktisk en befriende ny respekt for mennesket bag narkomanen i modsætning til tidligere værkers nedladende focusering på det omvendte.

af Maren Pust

Ok, det fede ved at være narkoman er, at fortid og fremtid forsvinder – kun øjeblikket strejfer mig. Jeg har forstoppelse, men det er ikke vigtigt, for mit liv har lort nok i forvejen. Smerten eksisterer i periferien af bevidstheden, men hellere der end her. Ok, I synes det er bedre, hvis jeg accepterer lortet, smerten, stoffriheden. Så får jeg jo til gengæld: et godt job, der giver penge, så jeg kan købe villa, volvo og vovhund, så jeg kan få ægtefælle, børn og ansvar – det er da soleklart, hammerfedt! – Der er altid arbejde til den, der gider bestille noget, ingen tvivl om det! Mindstelønnen sikrer til enhver tid rimelige levevilkår, ingen tvivl om det! Myndighederne har respekt for individet, og anser mig og min familie for en ukrænkelig størrelse, ingen tvivl om det!

90'ernes svar på 'Spørg bare Alice'

Trainspotting er en film, der giver 101 gode grunde til at blive narkoman så hurtigt som muligt. Temmelig skræmmende, for vi ved jo godt, at den går bare ikke – vi kan ikke allesammen synke hen i heroinens tåger, hvem skal så fremstille den letflydende kost, der er de konstiperede mavers eneste redning?

Især i hjemlandet, Skotland, har filmen givet anledning til en del skænderier: De, der er for filmen, ser den *ikke* som et subversivt dokument, der skal lokke mindrebegavede sjæle til at tro, at narkomani er en fed ting. De, der er imod filmen, gør – "den forherliger stofafhængighed", siger de. Og det er selvfølgelig sidstnævnte, der har ret, ihvertfald et stykke ad vejen. For i modsætning til den gængse 'drug-scare'-film som fx *Christiane F.* (81) eller den for TV dramatiserede roman 'Spørg bare Alice' (*Go Ask Alice*, 72) er *Trainspotting* ikke ude på at få sit publikum til at græde snot over nogle stakler, der een gang i deres unge liv foretog et forkert valg og siden har været dømt til at brænde op i narkoens helvede. Så hvis det er en 'forherligelse' – og sådan kan det på baggrund af tidligere værker om emnet godt virke – at opfatte narkomaner som rigtige mennesker, har 'imod-folkene' altså ret.

Trainspotting er en delvis episode-disk opbygget fortælling om en gruppe mennesker i Edinburgh. Vi følger en hovedperson, Mark, og dennes kreds af venner og bekendte. De fleste af dem er misbrugere af ulovlige stoffer – fx heroin – og hele bundtet, unge som gamle, er desuden afhængige af forskellige former for lovlig 'kemoterapi' – som fx smøger, sprut og nervemedicin. Marks indledende voice-over antyder, hvorfor han har valgt en tilværelse med en 'oprigtig og sanddru narkoafhængighed': "Vælg livet. Vælg et job. Vælg en karriere. Vælg en familie. Vælg et pissestort fjersynsapparat. Vælg vaskemaskiner, biler, cd-afspillere og elektriske dåseåbnere... vælg gør-det-selv og undren over hvem helvede du er på en søndag morgen. Vælg at sidde på sofaen og kigge på hjernelammende, humørdræbende spørgeleg-programmer mens du propper junk food i skrutten. Vælg at rådne væk når det hele er forbi, dit sidste fnys i et jammerligt plejehjem, intet mere

Forrige side: Mark sidder bogstaveligt talt i lort til halsen efter et forsøg på at fiske sit stof op fra WC-tønden. Herover: Producer, manuskriptforfatter og instruktør – det dynamiske hold fra 'Shallow Grave', der også står bag 'Trainspotting'.

end en pinlighed for dine selvoptagne, forskruede møgninger, som du avlede, så de kunne overtage din plads. Vælg din fremtid. Vælg livet... Men hvorfor skulle jeg have lyst til det?" En sådan beskrivelse af den konventionelle og samfundsanerkendte levemåde kan vel skræmme hvem som helst til at prøve noget andet. Og det er det, Mark gør, han prøver noget andet, tror han. I løbet af filmen lærer han og vi imidlertid, at alternativet ikke er meget anderledes. Det er et liv, der laller afsted på bedste beskub med besøg i den lokale pub, heroin-højder, kolde tyrkere, skrigende unge, morgenmad, videofilm, jobinterviews, tyverier, hospitaler, retsager, kærester, vold, forældre... plus en tragediekvote, der er et par trin højere end gennemsnittet.

Pointen med Marks historie er, at han ender med at "vælge livet" – "nu vil jeg være ligesom Jer!" siger han og kigger direkte på os, der sidder i biffens mørke. Og det er en sær, blandet fornemmelse af triumf og kuldegys, der under rulleteksterne lader een digte videre – i et fantasiglimt ser man tydeligt Mark med sin elektriske dåseåbner: "Vi fik dig! Velkommen her i den bedste af alle verdener," råber underbevidstheden, mens den fysiske krop reagerer på samme måde, som første gang den oplevede slutscenen i *Psycho*.

Godt team

Trainspotting er baseret på Irvine Welsh' roman med samme titel – en titel man faktisk skal helt ind i bogen for at forstå: romanen består af en række løsrevne episoder, hvoraf en handler om begrebet 'trainspotting', at få øje på tog. At dyrke denne sport går i sagens natur ud på at se og registrere de tog, der kommer forbi på den strækning, man har valgt at holde øje med. Uden at komme nærmere ind på de freudianske aspekter kan man vist godt tilslutte sig at erklære, at det er en hobby, der siger ikke så lidt om udøveren. Til gengæld refererer titlen ikke direkte til filmens handling, den episode i romanen er nemlig slet ikke brugt i filmen. Alligevel har toget en vis symbolværdi, og dermed kan titlens bevarelse forsvares.

Det er gutterne fra *Shallow Grave*, der er på spil igen. Instruktøren, Danny Boyle, der startede sin karriere indenfor de levende billeder som TV-producer i slutningen af 80'erne, har udover en række solide TV-produktioner også teatererfaring at bygge videre på. Gengangere fra *Shallow Grave* er også produceren, Andrew Macdonald, og manuskriptforfatteren, John Hodge, der egentlig er læge i Edinburgh, men som altid har haft skribentambitioner.

På skuespillersiden genfinder vi

Vennerne: Begbie, Spud, Mark og Sick Boy alias Carlyle, Bremner, Lee Miller og McGregor.

fra *Shallow Grave* Ewan McGregor i rollen som Mark. Og både han og resten af gruppen lader os tilbage med det indtryk, at Skotland formelig bugner af unge talenter. De blege fyre er fænomenalt gode til at formidle den desperate stemning, personernes forhutlede liv medfører. Det er selvfølgelig rent skuespil og make-up kunst, for faktisk er alle de medvirkende alt for sunde at se på. De er ikke tynde nok, huden er for velplejet og deres uskyldige barneøjne har slet ikke det karakteristiske narkoskær – alligevel tror man så meget på dem, at deres oplevelser til tider giver een direkte kvalme.

Alvor bag humoren

Filmens skotske element fremgår naturligvis først og fremmest i sproget: det er dødsvært at forstå, men når man først er kommet ind i det, er det især fascinerende for os af vikingæt – hvert andet ord er næsten dansk. Alligevel er det ikke på det sproglige plan, at skotskheden spiller den væsentligste rolle, derimod får begrebet en meget bredere almen-gyldig symbolværdi i forhold til selve narkoproblematikken.

En af filmens centrale scener indrager både de føromtalte tog og det smukke Skotland: Mark og vennerne er blevet hevet med på en udflugt af den sportstrænede Tommy, der som den eneste ikke er hoppet på den med stofferne. Han er 'en sund sjæl i et sundt legeme'-typen. Efter en lang togtur står de så dér på

et trinbræt 'in-the-middle-of-nowhere', og først da får den halvbedøvede Mark den idé at spørge om, hvad de egentlig skal der. Tommy svarer, at han havde tænkt sig, at de skulle gå en tur i naturen. Det var sikkert venligt ment – Tommy deler formodentlig mening med mange øvrigheds- og privatpersoner, idet han forestiller sig, at når bare syrehovederne får præsenteret storheden i en ufordærvet fysisk udfordring, så vil de genvinde troen på sig selv og holde op med at sidde hele dagen og skyde heroin ind i armene. Men der tog Tommy mildest talt fejl! Mark bliver pissesur og siger gu' vil han ej. Tommy svarer ved at række ud mod det storslåede landskab og sprøge: "Jamen gør dette dig ikke stolt over at være skotsk?" Mark går helt bananas og holder et slagfærdigt foredrag om, hvorfor det er røv og gulvsand at være skotsk. Hans hovedargument går på, at når skotterne ikke engang har kunnet hamle op med englænderne, som alle og enhver jo ved er nogle puddermåse, så er der ikke noget at være stolt af.

Forløbet har en almen-gyldig betydning, fordi det fremstår som en parodi på de velmenende behandlingsprincipper, der benyttes over det meste af den vestlige verden. Tommy forsøger at få respons på en chauvinistisk kliché, som han selv har klamret sig til, og som i øvrigt viser sig ikke at holde en meter, den dag han selv får en god grund til at

bedøve sig med heroin. Udsagnet er altså, at narkoproblemet er så kompleks en størrelse, at det ikke kan løses ved en smule overfladisk symptombehandling. Måske vil den fysiske udfordring være sagen for det ene individ men ikke det andet – ergo er respekten for det enkelte menneskes individuelle behov essentiel. Samtidig er problemet samfundsskabt og således i bred forstand uløseligt uden en række generelle holdningsændringer.

Trainspotting fortæller med en humor, der går over stok og sten, og det er bydende nødvendigt, hvis man vil have os frelste i tale: Hvem har ikke kastet nådigt bifaldende blikke på TV-udsendelser om narkovrag på bjergbestigning? Er der nogen af os på lovlige stoffer, der ikke har mindst een patentløsning på, hvordan 'man' burde løse problemet? Vi alene vide... Det grumme, det groteske, humoren giver os en hårdt tiltrængt lejlighed til at beskue vore egne fordomme. Filmen bør ganske enkelt ses af alle!

Trainspotting (...), Skotland 1995. I: Danny Boyle. P: Andrew Macdonald. M: John Hodge efter roman af: Irvine Welsh. F: Brian Tufano. Kl: Masahiro Hirakubo. P-design: Kave Quinn. Make Up: Graham Johnston. Medv: Ewan McGregor, Ewen Bremner, Jonny Lee Miller, Kevin McKidd, Robert Carlyle, Kelly Macdonald m.fl. Længde: 94 min. Distr: Warner & Metronome. Premiere: 05.07.96. de: 94 min. Distr: Warner & Metronome. Premiere: 05.07.96.